

ORIËNTATIE EN INSPIRATIE VOOR KUNSTENAARS BIJ HET DOCUMENTEREN VAN PODIUMKUNSTENPRAKTIJKEN

Staf VOS

Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed / Centre pour la Patrimoine Culturelle de la Musique et des Arts du Spectacle, Mechelen

- Het Firmament, het expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten in Vlaanderen, beheert zelf geen collecties maar ondersteunt de omgang met podiumkunstenerfgoed bij professionals en amateurs in zowel het kunstenveld als het erfgoedveld. Staf Vos, medewerker onderzoek, presenteert de grote lijnen van deze werking. Daarnaast zet hij de schijnwerpers op enkele bijzondere projecten. Recent werd youdoc.be gelanceerd, een platform-in-opbouw met advies en voorbeelden over het documenteren van de podiumkunstenpraktijk.
- Het Firmament est centre d'expertise pour le patrimoine des arts du spectacle en Flandre, qui ne possède pas à proprement parler de collections, mais propose un soutien pour la bonne gestion de ce patrimoine auprès des professionnels et amateurs des domaines tant artistiques que patrimoniaux. Staf Vos, présentera ce travail dans les grandes lignes ainsi que quelques projets particuliers. Youdoc.be, par exemple, est une nouvelle plateforme en construction, récemment mise en ligne, qui propose conseils et exemples sur la documentation de la pratique des arts de la scène.

Nood aan oriëntatie en inspiratie

In 2015 organiseerde het toenmalige Het Firmament, als expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten, op Het Theaterfestival een studiedag over het documenteren van artistieke praktijken onder de titel #Documenting Performing Arts. How to capture creation & performance¹. De grote interesse voor het documenteren van de podiumkunsten was en is opvallend. Meer en meer kunstenaars creëren bewust 'sporen' van hun werk en doen inspanningen om het te bewaren en met een breder publiek te delen. Er zijn samenwerkingen tussen kunstenaars en wetenschappers om performances vast te leggen met nieuwe digitale technologieën. Theaterwetenschappers onderzoeken hoe notitieboekjes, tekeningen, schetsen, video-opnames, scripts of scores meer inzicht kunnen geven in het creatieproces. En in het erfgoedveld zien we een groeiende aandacht voor het (participatief) documenteren van wat men 'immaterieel erfgoed' noemt – i.c. de niet-tastbare kennis, gebruiken en technieken van diverse (sub) disciplines in dans en theater. Het documenteren is één van de mogelijke stappen om het immaterieel erfgoed van podiumkunsten te 'borgen' of door te geven aan volgende generaties.

Anderzijds kunnen of willen kunstenaars vaak nauwelijks tijd en energie steken in het documenteren van hun eigen praktijk. De tijdsdruk is hoog en de middelen zijn schaars. Hun prioriteit is bovendien de creatie in het heden en niet de terugblik erop in de toekomst. Des te belangrijker is het om erop te wijzen dat documenteren ook nuttig kan zijn in het heden, zowel bij de artistieke creatie als bij de dagelijkse leiding van een gezelschap. Het is bovendien noodzakelijk dat ook kleine gezelschappen en niet of nauwelijks gesubsidieerde kunstenaars sporen nalaten voor

toekomstig onderzoek en terugblik. Anders blijft enkel de herinnering aan de werkwijze van grote, gecanoniseerde namen en instellingen voortleven. Erfgoedorganisaties, onderzoek en onderwijs kunnen enkel sporen bewaren, bestuderen of bespreken, maar ze niet creëren. Hoe kunnen we kunstenaars dus helpen de sporen na te laten die ze willen?

Tijdens de studiedag werd daarom door sommigen de nood geformuleerd aan een helder 'kader' dat concrete, haalbare richtlijnen geeft waarmee een gezelschap zijn werkzaamheden kan documenteren. Andere deelnemers benadrukten daarentegen dat elk artistiek proces verschillend is en er dus geen standaard voorschriften (mogen) zijn. Het Firmament koos bijgevolg voor een gemengde aanpak op de nieuw gecreëerde website www.youdoc.be. Die biedt enerzijds een algemeen oriënterend kader, en anderzijds concrete inspiratie aan de hand van een getagde lijst van bestaande methodes en praktijkvoorbeelden.

Wat is YouDoc.be? Wat kan het worden?

Sinds 1 januari 2019 is Het Firmament opgenomen in CEMPER, het nieuwe Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed in Vlaanderen. CEMPER wordt gesubsidieerd binnen het Vlaamse Erfgoeddecreet, maar beheert geen archieven of collecties, en is evenmin een documentatiecentrum of productiehuis. Het heeft wel een ambitieuze dienstverlenende en faciliterende taak. Daarmee vervult het een brug- of kruispuntfunctie tussen verschillende sectoren die in Vlaanderen elk door een eigen decreet worden gereguleerd: Erfgoed, Kunsten, Amateurkunsten, Onderwijs, Wetenschap, enz.

CEMPER legt zich toe op ondersteuning van al wie noden heeft op het vlak van in kaart brengen,

documenteren, bewaren en archiveren, waarderen, herbestemmen, borgen, onderzoeken, ontsluiten en presenteren van het roerend en immaterieel erfgoed van muziek en podiumkunsten (zowel uit de professionele als uit de amateurkunsten). Het probeert bij die dienstverlening niet enkel ad hoc op vragen te reageren, maar ook op een proactieve manier visies en instrumenten te ontwikkelen die een structurele hulp kunnen bieden aan diverse doelgroepen. Zo is CEMPER een zeer actieve partner in de ontwikkeling en dienstverlening rond TRACKS (www.projecttracks.be). In samenwerking met Kunstenpunt werkt het ook aan een gidswebsite die wil tonen waar men bronnen voor onderzoek naar podiumkunstenpraktijken kan vinden. YouDoc.be – op dit moment slechts in een basisversie online – wil het in de toekomst eveneens verder uitbouwen. Het is een platform-in-opbouw dat voortdurend kan worden aangevuld met tips en ervaringen van kunstenaars, documenteerders en erfgoedwerkers.

Op YouDoc.be beschouwen we 'documenteren' als het kenbaar, inzichtelijk of ervaarbaar maken van aspecten van artistieke praktijk door 'immateriële' informatie vast te leggen op een (duurzame) 'materiële' of digitale drager en zo nieuwe documentatie te creëren. Afhankelijk van de doelstelling streeft men bij documenteren naar een minimale leesbaarheid door derden die niet bij de productie betrokken waren. Ook het verzamelen van informatie voor een website of documentatiecentrum wordt vaak 'documenteren' genoemd, maar op YouDoc.be komt dit minder aan bod. Daarnaast is transmissie door demonstratie, van lichaam tot lichaam, een cruciale manier om artistieke praktijken door te geven, maar dit beschouwen we op YouDoc.be niet als 'documenteren' in de strikte, klassiekere zin.

YouDoc.be bestaat uit twee luiken. Vooreerst is er het oriënterende 'kader' dat gebruikers een overzicht biedt van mogelijke insteken en doelstellingen bij het documenteren. Dit overzicht krijg je door, in de drop-down box van de zoekmodule op de homepagina, de mogelijke antwoorden te onderzoeken op de drie basisvragen 'Wat wil je documenteren?', 'Waarom wil je documenteren?' en 'Hoe wil je documenteren?'. Dit lijken eenvoudige vragen, maar uit diverse discussiemomenten blijkt dat veel kunstenaars en studenten onvoldoende zicht hebben op de waaier aan mogelijke aspecten, doelstellingen en methodes om te documenteren. Gaat het om de unieke opvoering, het 'podiumkunstwerk', de choreografie of enkel het

concept? Om de ervaringen van de medewerkers, een maaktechniek, een lesmethode of de publieksreceptie? Documenteer je louter voor archiefaanleg, om het artistieke proces te faciliteren of voor artistiek hergebruik of herneming? Wil je het gebruiken voor educatie of het uitbouwen van een draagvlak bij een breder publiek? Doe je dit met audio of video, of door middel van annotatie, interviews, tekst, tekeningen of participatieve documentatie? Door YouDoc.be te exploreren, krijgen kunstenaars een heldere kijk op wat ze zelf – nu of in de toekomst – kunnen doen in hun eigen artistieke (onderzoeks)praktijk. Het wil ook reflectie over (on)zin en (on)mogelijkheden van documenteren bevorderen. De antwoorden op de vragen zijn telkens ook gebundeld op afzonderlijke webpagina's, bereikbaar via het hoofdmenu.

Naast dit oriënterende 'kader', biedt YouDoc.be ook concrete inspiratie. Nadat je in de zoekmodule hebt aangegeven 'wat', 'waarom' en 'hoe' je wil documenteren, krijg je een overzicht van instrumenten ('Tools') en praktijkvoorbeelden ('Cases') die voor je project relevant zijn. Op dit moment zijn er reeds acht tools beschreven, waaronder de methode van het 'free oral multi-perspective witness report', (Memo)Rekall, en enkele buitenlandse modellen (o.a. het onderzoek van ICKAmsterdam). Daarnaast werkten we drie cases uit: we documenteerden de publieksbeleving van David Weber-Krebs' The Guardians of Sleep; we vroegen kabinet k, een dansgezelschap voor en met kinderen, naar het belang van documenteren in hun creatieproces; en we zochten samen met amateurtoneelvereniging CODE vzw naar een haalbaar documenteerbeleid. Van deze praktijkvoorbeelden werd telkens ook een tool afgeleid, met enkele overzichtelijke richtlijnen voor wie soortgelijke aanpak wil integreren in zijn eigen project.

Hoe kan YouDoc.be in de toekomst verder vorm krijgen? CEMPER nodigt alle geïnteresseerde kunstenaars en organisaties uit om mee te bekijken welke richting dit kan uitgaan en om bijdragen te leveren.

Staf VOS

Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed
Zoutwerf 5
B-2800 Mechelen
staf.vos@cemper.be
www.cemper.be

juli 2019

Noten

Voor een uitgebreid verslag, zie <<https://www.hetfirmament.be/theaterfestival15>> (geraadpleegd op 29/04/2019).